astăzi, înainte de venirea Ungurilor, fiindcă tocmai invazia ungurească a fost cea care i-a împins pe Bulgari spre Sud (p. 67).

Examinând mai de aproape cele cinci probe de « bulgărisme » date de P., vedem că cel puțin patru din ele se pot explica și altfel decât ca împrumuturi dela Bulgari. Într'adevăr și formarea comparativelor cu *maj (maj dorohij)*, și exprimarea raportului de posesiune prin pronumele personal (*žona mi* « nevasta-mi »), și înlocuirea lui *kotryi* « care » prin relativul *ščo* « ce » și, în sfârșit elemente lexicale ca *brič*, *dojka*, *paziti*, *čitav* fac parte din numeroasele influențe românești la Rutenii din Carpații nordici.

S. PUȘCARIU

CLINTI

Cu privire la originea cuvântului *clinti* găsim în DA observarea următoare: « Verbul *clinti* are aparența unui cuvânt de origine slavă, care nu se poate atesta însă în limbile slave de azi. (Un **klentiti* ar putea fi rezultatul unei contaminări între *klenuti* « a mișca, a agita » și *klatiti* « a clăti »; contaminarea s'a putut produce și pe teren românesc între *clăti* și *sminti*) ». Cihac a pus cuvântul în legătură cu *clăti*, fără de a putea adăuga vreo explicare pentru forma lui deosebită, iar Tiktin arată doară că etimologia lui *clinti* este necunoscută încă. A. Scriban (« Dicționaru Limbii românești, Iași 1939) îl crede « rudă cu *cletin*, *clatin* și infl[uențat] de *scrântesc* ».

Pe *scrinti* Tiktin l-a pus în legătură cu p.-slav. *krątiti*, trimițând pentru comparație și la sârb., n.-slov. (*s*)*kretati*, n.-slov. *kretiti*, rus. *kretatj*, pol. *skręcić*. Se vede că a fost influențat de Cihac, care a mai avut ideea bizară de a-l cuprinde pe *creț*, *crunt* și *scrinti* într'o singură familie. Printre formele slave citate de Cihac dăm însă alăturea de *krątiti sę* « torqueri » și de p.-slav. *krętati* « flectere », formă asupra căreia se cuvine ca atențiunea noastră să se oprească mai mult. I. A. Candrea (Dicț. enciclopedic ilustrat « Cartea Rom. ») îl derivă pe *scrinti* dintr'un p.-slav. **sŭkrątiti*, iar A. Scriban din p.-slav. « *krentati* », alăturea de care pune forma « *sŭkrennanti* sen » [= съкрѧнѫти сѧ] « a răsuci », care se vede că trebue să-l explice pe *s-* din *scrinti*.

Berneker dă pentru cuvintele slave corespunzătoare lui *krętati* înțelesuri ca « von der Stelle bewegen, umwerfen, berühren », « wanke,

BDD-A14849 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:36 UTC)

schwanke », refl. « sich in Bewegung setzen », « mache mich auf », « erhebe mich, bewege mich von der Stelle», «aufbrechen», înțelesuri care sunt și ale lui *clinti* al nostru.

Trebue să presupunem prin urmare că p.-slav. *krętati* a dat **crinti* (cf. *chochotati* > *hohoti*, *grajati* > *grăi*, *kajăti* > *căi*, etc.), care a devenit *clinti* prin disimilarea celui dintâiu *r* din infinitivul *crintire*.

Deodată cu *krętati* se vede că am primit și o formă **sŭkrętati*, neatestată, care ni-l reamintește însă pe sârb.-croat. *skrénuti* « wegrücken » și croat. *skrenut* « in verwendeter Stellung, abgelenkt, weggerückt » (I. Filipović « Neues Wörterbuch der kroat. u. deutsch. Sprache », vol. II, 1875), deci cu înțeles dacă nu chiar identic, cel puțin foarte apropiat de cel al rom. *scrintit*. Și *scrintit* cunoaște disimilarea lui *r* în *l*, explicată de S. Pușcariu din infinitivul *scrintire* (« Limba română » I, p. 34). După harta pe care o adaugă S. Pușcariu, forma *sclintit* cu varianta *sclântit* are o arie care cuprinde partea cea mai mare a Moldovei și Bucovinei și părțile vecine ale Basarabiei, pătrunzând în Sudul acestei provincii până la Marea Neagră, apoi Maramureșul și Crișana de Nord, de unde se prelungește într'o pârtie cu tot felul de ocoluri până pe valea Oltului și pe valea Jiului și trece și prin Banatul de Sud până dincolo de Dunăre. Găsim forme cu *l* și în Sudul Bucureștilor lângă Dunăre. În cuprinsul ariei amintite sau în contact nemijlocit cu ea se găsesc vreo câteva suprafețe de tot mici în care disimilarea lui *r* a fost totală, cuvântul având forma de *schintit* cu varianta *scântit*. Prin urmare *scrinti* a avut în ce-l privește pe *r* pe o întindere mare și dintr'un capăt până în celălalt capăt al pământului românesc aceeași soartă ca și *clinti*, cel din urmă fiind lipsit însă de variante cu disimilare integrală a lui *r*.

De ce s'a generalizat la *clinti* forma cu *l* și nu și la *scrinti*, *sclinti* și ce a făcut din *l* un fonem atât de caracteristic pentru *clinti*, încât forme corespunzătoare lui cu dimislarea totală a lui *r* n'au mai putut să apară sau n'au putut să se statornicească nicăiri în uzul limbii? Societatea semantică în care se găsea se vede că l-a favorizat pe *clinti* în concurența lui cu **crinti*. De fapt *clinti* a fost adesea și mai poate fi sinonim cu *clăti*, a cărui influență a fost în cazul acesta hotărîtoare. *Clăti* și *clinti* încep deopotrivă cu *cl-*, ca și *clătina* și *clătări* din aceeași familie semantică.

BDD-A14849 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:36 UTC)

Interesant este că și varianta veche a lui *clinti* cu *cr-* și fără de *s-* ne este atestată sub forma de *crânti*. O citează A. Scriban și o găsim după indicația lui într'un cântec din com. Peresecina, jud. Orheiu: *Murgul tău să poticnească, Mâna dreaptă să-ți crânteascâ*, formă explicată în notă prin « scrinteascâ » (« Șezătoarea », XXX, p. 204). Se vede deci că uzul șovăia odată și între **crinti* și *clinti* ca și între *scrinti* și *sclinti* și că pe urma preferinței date lui *clinti* din cauza sinonimiei sale cu *clăti*, formele cu *r* și deci și **crinti* au ajuns să reprezinte, oarecum în opoziție cu *clinti* și *clăti*, înțelesul celălalt de « scrinti ». În exprimarea acestui înțeles *r* a primit de sigur și valoare funcțională, dând cuvântului colorit onomatopeic. E sunetul mai caracteristic și pentru o interjecțiune ca *scârți* !, care imită și pârâitul oaselor când se scrintesc, ca în general sgomotul din orice încheietură — la osia roților, în țâțâna ușilor, etc. — care se aude când într'însa se produce o deplasare bruscă sau când în mișcarea ei părțile în atingere nu alunecă ușor una peste alta, ci răsunând din cauza unor asprimi ale suprafețelor lor, acestea frecându-se una de alta. (Cf. și derivatul *scârțâi*, interj. *pâr* cu verbul *pârâi* și interj. *câr* cu *cârâi*).

Variantele de felul lui *clântesc* și *crântesc*, cu *â*, trădează influența lui *krątiti*. Mai adaug aci că ALR I, vol. I, harta 148, notează pentru Sudul Basarabiei o asemenea formă și fără de *n*: *ń-an scrătit mîna di la loc* (com. Babele, jud. Ismail, punctul 680). Forma ar putea să pară un împrumut mai nou din bulgărește, cu *ă* < *ą*, dar în limba bulgară însăși n'am putut da de urmele ei.

AL. PROCOPOVICI

ADECĂTE(A), ADECĂLE(A), ADECĂTELE(A); DE-A'NCÂTELEA; UITE—UITĂ

De unde au *adecăte* și *adecăle* (= *adecă*, v. DA) terminațiunile lor *-te* și *-le?* Nu știu ca cineva să fi făcut până acuma încercarea de a-l explica pe *-te*, iar lui *-le* S. Pușcariu a crezut (DR III, p. 397 u.) că-i poate descoperi originea în lat. *libet*. Că la *câtule* am fi putut ajunge dela *quotuslibet* și *quantuslibet* și că dela interogativul *al câtule?* l-ar fi putut primi pe *-le* numeralele ordinale *doile*, *treile*, *patrule*, *cincile*, etc., este un gând foarte ademenitor. Etimologia *-le* < *-libet* nu pare cu neputință, dar însuși autorul ei n'o susține cu toată

BDD-A14849 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:36 UTC)